

Fejezetek az Ember aki óvodás című kiadványunkból (11. rész)

Megnyugszunk - megnyugtattunk!

Leülve a gyerekek közé - kisszékbe, kisasztal mellé, az óvónői asztalt száműztük a csoportszobából! - egyszer csak egy új világba csöppentem! Lent egy ráérősebb világ nyílik meg előttünk! Üldögélve mintha több időnk lenne, mintha mindenre jobban és tartósabban oda tudnánk figyelni!

Hogyan lehetséges ez? Túl azon, hogy végre egyszer szusszanásnyi lélegzethez jutunk, kicsit nyugodtabbak - s ettől nyitottabbak! - leszünk, a gyerekek is megnyugszanak! Már önmagában az csendesíti a csoport hangulatát, ha legalább mi nem nyüzsgünk folyamatosan, nem jövünk-megyünk, nem szólunk bele mindenbe - nem kis zajt csapva ezzel! Tehát egyszerűen szólva megszűnünk, mint zajforrás!!

Megint Gósy Mária szavait hívom segítségül, aki a beszédtanulásról írva igen jól világít rá erre a megváltozott magatartás lényegére. Ezt írja a már idézett mű 9. oldalán: „Már az ókorban azt kívánták, hogy „jól beszélő dajkák” neveljék a leendő szónokot... Napjainkban az óvónőnek egyre nagyobb a felelőssége az óvodában. Sajnos kimondható, hogy a 3 évesek többsége úgy kerül óvodába, hogy anyanyelvi tudása és ismeretei elmaradnak az életkorának megfelelő szinttől. Ilyen értelemben növekszik meg különösen az óvónő felelőssége: a beszéd tekintetében gyakran ingerszegény környezetből jövő (s naponta oda visszatérő) gyermeket a rendelkezésére álló 3-4 év alatt az iskolakezdésre alkalmassá kell fejlesztenie. Sok esetben a közvetlen szülői mintát kell helyettesítenie, máskor pedig minőségi példát kell adnia a gyermek anyanyelv-fejlesztéséhez. A dolgozó anyák és apák - úgy tűnik - csak

kevésbé tudják ellátni beszédkultúra-kialakító szerepüket. Az óvónőnek sokszor kell pótolnia a „nagyamát” - kommunikációs értelemben -, tehát azt a személyt, aki beszélgetőtársa volt a kisgyermeknek emberöltőkön keresztül, s ezen a módon különösebb képzettség nélkül biztosította a gyermek számára a beszéd elsajátításának és fejlődésének feltételeit. Kommunikációs ismereteket is észrevétlenül kapott a gyermek a példa segítségével. Mindebben fontos kiemelnünk azt, hogy a „nagyamát” érdekelte a gyermekkel folytatott társalgás, tehát teljes értékűen vett részt abban; saját magának is egyfajta szórakozást jelentett. Általában nem voltak időkorlátok, nem kellett sietni, a nagyamának volt ideje meghallgatni a gyereket, válaszolni, sőt nemegyszer teljes jogú partnerként vitatkozni a gyereket erősen foglalkoztató kérdésekről. Mennyi volt ebben a tudatos cselekvés és mennyi az ösztönös? Nehéz pontosan megmondani, de azt hiszem, nem is szükséges. Tény, hogy olyan helyzet teremtődött, mely tökéletesen megfelelt a gyermek életkorának, pszichés elvárásainak.

A ma gyermeke kommunikációs hiányban szenved: a családok nagy részében alig van alkalom a hét napján arra, hogy a felnőttek a gyerekekkel beszélgessenek. Ha beszélgetnek is, ezek gyakran ún. háttérbeszélgetések, vagyis mindig valamilyen fő cselekvés - pl. mosogatás, főzés, újságolvasás, tv-nézés - kísérőjelenségei. A gyerekek ezekben rövidebb-hosszabb ideig aktívan vesznek részt, később egyre passzívabbakká válnak, végül lassan megszűnik az igényük a beszélgetésre. Az óvónőnek tehát a példaadáson túl az igényt is fel kell keltenie a gyermekekben, ami a rendszerint már átélt kudarcélmények után bizony egyre nehezebb feladat. ”

Megdöbbentően igaz: a mindig nyüzsgő, mindig rohanó óvónő sok mindenben hasonlít az este fáradtan hazaeső anyára mintájára, aki a gyerekekkel csak „háttér-beszélgetni” ér rá, valami „fő tevékenység” kísérőjelenségeként! Leülve és megnyugodva úgy éreztem magam, mint egy ráérős nagymama, akinek „fő tevékenységévé” az unokák ellátása vált! Egyszer csak nem úgy éreztem, hogy dolgozom, hanem együtt éltem a gyerekekkel, ha játszottam, énekeltem, meséltem, feladatokat oldottam meg, stb., az saját magamnak is egyfajta szórakozást jelentett! A gyerekek nem a „nevelés alanya” voltak számomra, hanem partnerek, akikkel együtt töltöttem a napjaimat, akikkel egész nap igen jól szórakoztunk!

Autentikus

E légkörnek mégis az elsődleges , a legnagyobb előnye, hogy képes volt kibontakozni és működni saját természetes nevelői magatartásom. Az általam tudatosan, eltervezetten közvetített nevelői hatások egyre inkább összhangba kerültek rejtett, sokszor tudat alatti, vagy elnyomott, háttérbe szorított személyiségjegyeimmel. Így sokkal egyöntetűbb, egyértelműbb hatást gyakoroltam a gyerekekre, autentikus személyiséggé váltam. Ezzel egyértelműbb mintaként szerepelhettem a gyerekek előtt, s számukra könnyebbé tettem a példakövetést! Negatív vonásaim pedig - amik eddig is hatottak, csak rejtett utakon! - természetesen ezután sem szűntek meg (én sem vagyok tökéletes?...!), de harmonikus, következetes nevelés során a gyerekek pontosabban érezhették, mit tarok jónak, mit rossznak, s mivel én is elfogadóan tudtam feléjük fordulni, ők is elfogadtak hibáimmal együtt.

A jó nevelésnek igen sok formája van, mint ahogy az értékes, érett személyiség is sokféle lehet.

Elmélyülhetünk

Ilyen módon fokozatosan megszűnnek egy csoporton belül a legnyugtalanítóbb jelenségek. Egyrészt a legzavaróbb gyerekek (a verekedős, az üldözött, a hisztis...) az első részben taglaltak szerint már nem jelentenek állandó napi problémát (bár nem szűnnek meg a konfliktusok, de ritkulnak és csendesednek!) - másrészt mi magunk is megnyugtatóan hatunk a közös életben, így megszűnik az állandó készenléti állapot. Már képzős koromban valami mély belső ellenérzés alakult ki bennem aziránt a kijelentés iránt, hogy játszó gyerekcsoportnak ne fordítsunk hátat! Annak ellenére, hogy beláttam ésszerűségét, mindig egy büntetés végrehajtó intézet képzetét keltette bennem, ahol az őr jobb, ha nem fordul el, mert ki tudja, mi minden történhet pillanatok alatt ü s lelki szemem előtt felrémlt egy hátból kiálló kés. Nem, egy óvodai csoport egészen más! Napjaink nyugodt légkörében már merhetünk bárhol, bárkivel összebújni, elmélyülten beszélgetni, kisebb csoportokkal hosszasan együtt babrikálni, egy-egy tevékenységet nem félbeszakítani, hanem tartósan részt venni benne - hiszen nem kell állandóan résen lennünk! Általában nem történik semmi rendkívüli közben másutt - ha meg mégis, az zajjal jár, azt az általános nyugalomban észre fogjuk venni, s időben intézkedhetünk, hiszen ilyen feltételek között:

Látunk, észreveszünk

A legnagyobb előnye a lenyugodott légkörnek az, hogy nem csak akkor tűnik föl egy konfliktus, amikor már kirobbant - az általános zajt akkor tudja túlkiabálni - hanem már a készülődő konfliktust „fülön tudjuk csípni”, hiszen az általános nyugalomban a legkisebb változás meglátható, meghallható! Mennyivel egyszerűbb megelőzni a veszekedést, mint lecsendesíteni! Néha elég csak feltűnően odanézni, szólni sem kell!!!

Ilyen körülmények között nem csak hagyományos nevelési eszközeinkkel tudunk élni, hanem ki tudjuk használni a személyiségünkben rejlő árnyaltabb lehetőségeket!

A tekintet ereje

Ismét a nyelv ősi pszichológiai jelentéseit boncolgathatjuk érdeklődéssel: a tekintetnek provokatív ereje, hatalma van! Az, hogy „Elnézést kérek!” azt jelenti, hogy nézzen már el rólunk az, akitől bocsánatot kérünk, mert már nem bírjuk elviselni ahogy haragosan ránk mered!

De: lenéz rá, felnéz rá, kinézik onnan, átnéz rajta, megnézi magának, elnéz valamit, összenéznek, visszanéz, szétnéz, stb. a konkrét cselekvés mindegyike átvitt értelmet is hordoz, nem véletlenül!

És: tekintettel szinte ölni is lehet! Tehát régóta tudja az emberiség, hogy a tekintet nagy hatalom. De használjuk-e pedagógiánkban, kihasználjuk-e a benne rejlő lehetőségeket? Van-e időnk csak ülni, és nézni? Ha hanghordozásunkkal százféle érzelmet tudunk közvetíteni,

tekintetünkkel ezerfélét - méghozzá a gyerek által (érzelmek!) jobban érthetőeket, mint bármilyen verbális közléssel!

Vajon fog-e valami renitens dolgot elkövetni az a gyerek, akit - készülődését észrevéve - néma csendben, megszólalás nélkül 1-2 percig folyamatosan követünk a szemünkkel?? Nincs is szükség haragvó tekintetre, elég, ha csendes, de kitartó csodálkozással tesszük, máris zavarba jön, s letesz minden sanda szándékáról! A végén elég egy fejbőlintással nyugtázni azt a tényt, hogy felhagyott a próbálkozással! Sokáig nem lesz kedve semmi huncutságot elkövetni, pedig még csak megrovást sem kapott! (??)

Ki ne tudna szeme sugarával melengetni?

Minden dicsérő szónál többet tud érnei az, ha boldog büszkeséggel tekintünk neveltünkre, tevékenységébe nem szólunk bele, csak szemünkkel jelezzük, hogy látjuk, helyeseljük, egyetértünk, s imádjuk azért, amit csinált!! (Felvette, kikísérte, segített, jól adta elő, elsőnek öltözött fel, stb., stb., bármi!)

Az érintés hatalma

Ki ne nézné meghatódva azt az idősödő párt az utcán, akik - esetleg már botra támaszkodva, lassacskán araszolva, de - kézen fogva, meghitten mendegélnek az utcán?

Ki ne olvasna szívesen régi gavallérokról, akik még tudták?... Akik kezüket, karjukat nyújtották, ha szívük hölgyének segítségére volt szüksége, akik féltőn-óvón fogták át kedvesük vállát, akik könyökén, hátán érintve tessékelték előre táncosukat, majd karjukba kapva repítették körbe-körbe a parketten... Elandalogva nézzük ezeket az urakat a filmvászonon, olvasunk róluk a romantikus regényekben.

Ki ne találkozott volna tolakodó érintéssel, ami elől elhúzódnunk, vagy egyenesen kikérjük magunknak?

A kézfogás, az érintés meghitt, bensőséges kapcsolatban szentesíti az összetartozást, egyébként személyes zónánk megsértéseként értékeljük.

Márpedig: mi ezekkel a ránk bízott gyerekekkel meghitt, bensőséges kapcsolatban kell, hogy legyünk! Hát szentesítsük ezt az összetartozást - természetes módon! Ha szívünkből fakad, igenis simogassuk meg - csak mintegy dicséretképpen is - a kis buksikat, boldog örömmel kapjuk fel és öleljük át a felénk rohanó gyereket, leheljünk gyengéd csókot a homlokára, bújjunk össze vele, stb., stb., ami lényünkből fakad! Aki távolságtartóbb, ne erőltesse mindezt magára, mert ezek a dolgok nem tűrik a legkisebb álságosságot sem! De ő is figyeljen magára: egy kézsímozgatás, egy beszélgetés közben a gyerek hátára, vállára tett kéz is csodákat tud művelni! Megnyugtat, kapcsolatot teremt önmagában is!

Egyet szögezzünk le: az érintés, a kézfogás, a testi közelség semmilyen formájával, soha ne büntessünk! (Erről már írtam is, milyen felemás üzenetet hordoz az, ha egy alapvetően jó érzést büntetésként alkalmazunk!) Tehát: a gyerekeknek soha ne kelljen büntetésből fognia a kezünket!

Meggyőződésem szerint gyerekek, felnőttek egyaránt szüksége van ezekre a bensőséges megnyilvánulásokra. Biológusok, agykutatók ma már tudományos eredményeket is közölnek arról, milyen pozitív energiákat (milyen vegyületek keletkezésével) képes felszabadítani az emberben a testi érintés. De ígéretem szerint nem ideglettani értekezést írok, hát inkább csak arról szólnék, mennyivel közelebb kerültem a gyerekekhez - átvitt értelemben -

azzal, hogy testileg közelebb kerültem hozzájuk: kisszékre ereszkedtem, s ahelyett, hogy én járnék utánuk, inkább rendelkezésükre állok! Ismét idézzünk Gósy Máriától:

„Ahhoz, hogy a gyermeket szinte ‘megtanítsuk’ sikeresen részt venni a verbális kommunikációban, beszélgetésre: mégpedig két-résztvevős beszédhelyzetre van szükség. Az óvodában nehezebb ilyen helyzeteket teremteni, mégis alapvető fontosságú, hogy ezek létrejöjjenek. Az egyik lehetőség, hogy az óvónő (módszeresen törekedve arra, hogy minden gyerekre sor kerüljön) lehetőleg minden délelőtt - a körülményekhez igazodva - egy vagy több kisgyerekkel megpróbál beszélgetést kialakítani, egyszerre természetesen mindig egy gyermekkel. Ez nem azt jelenti, hogy a körülötte lévőket elküldi, csupán azt, hogy közülük egyet tüntet ki a figyelmével, egynek válik a valódi beszélgető partnerévé. Idő és megfelelő szoktatás kérdése, hogy a többi gyermek hozzá szokjon ehhez a helyzethez, s megvárja, amíg másnap, vagy két nap múlva rákerül a sor. Ezeket a két-résztvevős beszélgetéseket soha nem szabad erőltetni, de helytelen abbahagyni a próbálkozást, ha a gyermek valamilyen okból nem hajlandó részt venni bennük. Ilyenkor maradjunk akár csöndben a gyermekkel, vagy beszéljünk hozzá a válaszreakció kényszerítése nélkül. Néha érzünk hozzá (taktális hatás), esetleg rövid simogatás is lehet ez. Próbáljunk meg suttozni: a suttozás intimitása feloldhatja a gyermek gátlásait, esetleges ellenérzését. A kisgyermeknek éreznie kell, hogy az óvó néni reá szánt ideje mindenképpen és csakis (kizárólagosan) az övé, nemcsak akkor, ha közöl is valamit. Így előbb-utóbb elérjük a megszólalást, sőt azt is, hogy a gyermek maga kezdeményezze a beszélgetést.”...

„Apróság, de fontos, hogy az óvónő tudatosan figyeljen a beszélgetésekre akkor is, ha azok ún. háttérbeszélgetéseknek indulnak. (Már említettük, az a beszélgetés háttérbeszélgetés, amely valamilyen fő ü rendszerint manipulációs - tevékenység kísérője) Jó, ha az óvónő ezekben a helyzetekben a fő tevékenységet megszakítja, akár rövidebb időre abba is hagyja, s teljes figyelmét a gyermek(ek)kel folyó beszélgetésnek szenteli, ha úgy érzi, hogy a téma a gyermek számára valamiért nagyon fontos. Ezzel egyben példát is mutat, másfelől hangsúlyozza a gyermekek számára az előbeszéd jelentőségét és adott esetben elsődlegességét.”

A fent leírt helyzet létrejöhet úgy is, hogy a felnőtt kezdeményezi, ül le a gyerek mellé, igyekszik kontaktust teremteni. De mekkora lépéselőnyt jelent, ha maga a gyerek telepszik mellénk, amikor kedvet kapott arra, hogy kicsit megmártózzék szeretetünkben, vagy elmeséljen valamit. Erre csak akkor van lehetősége, ha az óvó néni nem lótt-fut szüntelen felnőtt magasságban, hanem meghitt csendben, egyhelyben, gyerekmagasságba ereszkedve szinte felkínálkozik az együttlétre! Nem szólít oda senkit, nem akar fejleszteni, csak van, és rendelkezésre áll. Ez lehet nevelési eljárásaink lényege!

A kiadvány további fejezeteit keresse weboldalunkon!